

Asia: VN/14302/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta uudeksi ilmastolaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esityksestä

Kuluttajaliitto Konsumentförbundet ry (jälj. Kuluttajaliitto) pitää erittäin tärkeänä, että Suomessa on kunnianhimoinen ilmastopolitiikka ja -lainsäädäntö sitä tukemaan. Ilmastonmuutos on vakava uhka niin ympäristön kuin ihmisten hyvinvoinnin näkökulmasta. Ilmastopolitiikan tulee olla kunnianhimoista ja ennakoitavaa ja samalla sosiaalisesti oikeudenmukaista. Tavallisten ihmisten, kuluttajien ja kansalaisten toiminnalla on suuri merkitys sille, miten hyvin ja nopeasti me pystymme toteuttamaan riittäviä ilmastotoimia: siksi osallistaminen ja ihmisten ymmärryksen lisääminen ovat avainasemassa muutoksessa. Ilmastopolitiikan ja ilmastotoimien tulee saavuttaa ihmisten luottamus ja ne tulee toteuttaa ilman, että muutoksesta aiheutuu jollekin ihmisryhmälle kohtuuttoman suurta haittaa.

Hiilineutraaliustavoite ja päästövähennystavoitteet (2 §)

Kuluttajaliitto pitää tärkeänä sitä, että ilmastotoimien oikeudenmukaisuus sekä kestävä kehitys on nostettu ehdotuksessa yhdeksi lain tavoitteista. Selvyyden vuoksi laissa voitaisiin käyttää termiä ”sosiaalinen oikeudenmukaisuus”.

Valtion viranomaisen ja kunnallisen viranomaisen edistämiselvoite (5 §)

Kuluttajaliitto kannattaa ilmastolain edistämiselvoitteen laajentamista koskemaan myös laissa määriteltyjen tavoitteiden toteutumista suunnitelmien toteutumisen lisäksi. Samoin Kuluttajaliitto kannattaa myös edistämiselvoitteen laajentamista koskemaan myös kunnallisia viranomaisia. Kunnille voitaisiin myös harkita velvoitetta asettaa 1,5 asteen mukaiset päästövähennystavoitteet, laatimaan ilmastosuunnitelman ja raportoimaan ilmastotoimistaan. Kunnilla on merkittävä rooli ilmastotavoitteiden saavuttamisessa ja tavallisten kansalaisten näkökulmasta monet merkitykselliset päätökset esimerkiksi maankäytön ja liikkumisen osalta tehdään nimenomaan kunnissa. Lakiin esitetty ”mahdollisuuksien mukaan” termi saattaa heikentää säännöksen ohjausvaikutusta.

Suunnittelujärjestelmä, erityisesti uusi maankäyttösektorin suunnitelma (7–13 §)

Ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmä on olennaisessa osassa ilmastolain toteutusta. Ehdotuksen kirjaukset ovat pääasiassa hyvin perusteltuja ja rakentuvat niille käytännöille, joille suomalainen ilmastopolitiikka on perustunut jo aiemmin. On perusteltua ja oikein, että myös maankäyttösektorilta edellytetään erillistä ilmastosuunnitelmaa ehdotuksen mukaisesti.

Eriyisen tärkeää on huomioida riittävästi suunnitelmien sosiaaliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset. Ilmastotoimien tulee olla sosiaalisesti oikeudenmukaisia eivätkä ne saa kasvattaa taloudellista eriarvoisuutta kokonaisuudessa. Mahdolliset negatiiviset vaikutukset jollekin tietylle ihmisryhmälle tulisi pystyä kompensoimaan esimerkiksi tulosiirroilla tai muilla taloudellista eriarvoisuutta puolestaan vähentävillä toimilla.

Kulutusperäisillä päästöillä on merkittävä vaikutus ja niitä on hyvä seurata jatkossakin. Esityksen mukaan kulutusperäisiä päästöjä tarkastellaan keskipitkän aikavälin suunnitelmassa tarpeen mukaan, mutta velvoitetta ei ole. Kuluttajaliitto katsoo, että kulutusperäisten päästöjen kehitystä on hyvä tarkastella osana keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa ja suunnitelmassa on hyvä olla myös keinoja näiden päästöjen vähentämiseksi sekä arviointeja siitä, miten parhaiten voidaan motivoida kuluttajia tekemään ilmastoystävällisempiä valintoja ilman, että niistä aiheutuu kohtuutonta taloudellista haittaa.

Ilmastopolitiikan seuranta ja ilmastovuosikertomus (15–18 §)

Ilmastovuosikertomuksen tulee olla helppo ja ymmärrettävä kaikille. Parhaimmillaan ilmastosuunnitelma ja vuosikertomus voisivat kannustaa ihmisiä ryhtymään nykyistä kunnianhimoisempiin toimiin muun muassa oman kulutuksen aiheuttamien päästöjen vähentämiseksi ja toiminnan suuntaamiseksi aiempaa kestävämmäksi tai vaatimaan myös yksityisiltä toimijoilta kunnianhimoisempia ilmastotoimia. Kuluttajien kulutuskysynnällä on suoria vaikutuksia yritysten toimintaan. Ilmastovuosikertomuksessa on tarkoituksenmukaista tarkastella myös kulutusperäisten päästöjen kehitystä jatkossakin.

Kansalaisten osallisuutta tulee vahvistaa, jotta ilmastopoliittisilla toimilla säilyy kansalaisten mahdollisimman laaja tuki. Tämä edellyttää toimenpiteiden laajaa ja avointa valmistelua, johon kansalaisilla ja kansalaisjärjestöillä on aito mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Myös ilmastovuosikertomuksesta viestintää kansalaisille tulee kehittää.

Saamelaiskulttuurin edistäminen, saamelainen ilmastoneuvosto (mm. 14 §, 21 §)

Kuluttajaliitto pitää tärkeänä saamelaisten ilmastoneuvoston perustamista.

Suomen ilmastopaneeli (20 §)

Ilmastopaneelin työ on tärkeää ja Kuluttajaliitto kannattaa nykyiseen lakiin verrattuna täsmällisempiä muotoiluita ilmastopaneelin osalta. Eri tieteiden näkökulmien hyödyntäminen mahdollisimman laajasti on kannatettavaa. Luonnontieteiden lisäksi tulee huomioida myös yhteiskunnallisia, humanistisia ja etenkin käyttäytymistieteiden näkökulmia, jotta ymmärrämme

paremmin ilmastotoimien sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia ja voimme siten kohdentaa ja tehdä sellaisia toimia, joilla parhaiten motivoidaan kansalaisia nykyistä ilmastoystävällisempiin valintoihin. Ilmastopaneelille on turvattava riittävät resurssit.

Muutoksenhaku (22 §)

Kuluttajaliitto pitää kannatettavana sitä, että muutoksenhakumahdollisuus on selvyden vuoksi kirjattuna lakiin. Yhteiskunnan toimijoiden tosiasiallinen mahdollisuus turvautua muutoksenhakuun tarvittaessa on turvattava.

Esityksen vaikutukset

Ilmastolain tavoitteena on tehdä aiempaa kunnianhimoisempaa ilmastopolitiikkaa ja toimenpiteitä. Ilmastolain vaikutukset konkretisoituvat kuitenkin vasta, kun varsinaisista toimenpiteistä päätetään ja niitä toteutetaan. Samoin lailla on laajoja liityntäpintoja ja yhteisvaikutuksia monen muun lainsäädännön ja toimenpiteiden kanssa. Siksi tämän lain vaikutusten arviointi on haasteellista. Vaikutuksia tulisikin arvioida kokonaisuutena ja yhdessä muun rinnakkaisen lainsäädännön ja toimenpiteiden kanssa. Ilmastopolitiikalla ja lainsäädännöllä on väistämättä läpileikkaavia vaikutuksia yhteiskunnassa kaikkien toimijoiden, mukaan lukien kuluttajien elämään. Vaikutustenarvioinnissa tulee kiinnittää erityistä huomiota kokonaisuuden ilmasto- ja ympäristövaikutusten lisäksi sen sosiaalisiin, erityisesti sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja reilua siirtymää koskeviin vaikutuksiin.

Muita huomioita

-

Vyyryläinen Tiina
Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry